

Legalisera cannabis

och avkriminalisera narkotikabrukarna

En introduktion

Christian Engström

Cannabis i Fokus

Legalisera cannabis!

Vi vill legalisera cannabis och avkriminalisera alla brukare av droger:

- **Legalisera cannabis** och sälj det under reglerade former, till exempel på Systembolaget. Enligt polisen är cannabisförsäljningen en "basinkomst" för gängen, som genererar miljarder till de kriminella varje år. Tar vi bort den basinkomsten försvagas gängen rejält. Det kommer självklart inte få bort all gängkriminalitet, så det kommer behövas andra åtgärder också. Men utan cannabismiljarderna förändras maktbalansen så att polisen kan få en chans att återta kontrollen i förorterna.
- **Avkriminalisera alla brukare** av droger, även de allra tyngsta drogerna. Ingen ska straffas för att de har narkotika i kroppen, eller för innehav eller odling av rimliga mängder för eget bruk. Brukare med problem ska erbjudas hjälp, inte straff. Den politiken räddar liv. Att polisen slutar jaga brukare frilägger också ganska stora resurser som kan sättas in mot gängkriminalitet och annan grov brottslighet.

I hela västvärlden pågår en omvärdering av narkotikapolitiken. Fler och fler delstater i USA har endera avkriminaliserat eller legaliserat cannabis helt. Kanada har legaliserat cannabis, och Tyskland är på väg att göra det. Fler länder väntas följa efter. Det är dags att även Sverige gör en ordentlig utvärdering av dagens lagstiftning, och börjar diskutera vad vi kan ändra och förbättra.

Sveriges narkotikapolitik har styrts av dogmer och önsketänkande i åtminstone 40 år. Drömmen om "det narkotikafria samhället" har varit ledstjärnan för politiken, men verkligheten har gått i rakt motsatt riktning. Trots de

enorma resurser som lagts ner på att jaga brukare och på kampanjer med budskapet "knark är bajs", är det narkotikafria samhället mer avlägset än någonsin.

Istället har den förda politiken gjort att Sverige idag har den högsta narkotikadödligheten i EU, och det högsta antalet gängskjutningar per capita. Så kan vi inte fortsätta.

Den här skriften presenterar ett konkret förslag på hur vi kan lägga om vår narkotikapolitik för att få ner både narkotikadödligheten och gängens inkomster från narkotika. Den är en sammanställning av krönikor som har publicerats hos tidskriften [Cannabis i Fokus](#).

1. Kriminaliseringen av narkotika är ett enormt – och misslyckat – socialt experiment

"Ett enormt socialt experiment pågår" skrev SVT om en dokumentär som handlade om att cannabis legaliseras i allt fler länder och amerikanska delstater. Och naturligtvis kan man se legaliseringsvägen så. Men man kan också se kriminaliseringen av narkotika som ett enormt socialt experiment som har pågått i minst 40 år – och som har misslyckats totalt.

Låt oss titta lite närmare på vad det sociala experimentet "kriget mot drogerna" har lett till.

För det första har kriget mot drogerna misslyckats fullständigt med det som var själva målet, att skapa det narkotikafria samhället. ["Om tio år är Sverige narkotikafritt" sa Morgan Johansson 2002](#). Så blev det verkligen inte. Idag är både cannabis och alla andra droger mer

tillgängliga än någonsin för den som vill ha. Trots att både tullen och polisen lägger allt större resurser varje år på narkotikajakt lyckas de inte begränsa utbudet på den olagliga narkotikamarknaden alls.

Men den restriktiva narkotikapolitiken har inte bara misslyckats med att uppnå sitt mål. Den har också fört med sig stora och allvarliga skadeverkningar, både för individerna som har drabbats och för samhället i stort.

- **Gängkriminaliteten frodas** som en direkt följd av kriminaliseringen. Eftersom bara kriminella kan sälja narkotika har de fått ensamrätt på en marknad som ger dem många miljarder om året. Polisen beskriver inkomsterna från narkotikaförsäljning som en "basinkomst" för gängen. Det är narkotikamiljarderna som gör att tusentals unga män kan försörja sig som heltidskriminella och springa runt med automatvapen. Det är narkotikamiljarderna som är drivkraften bakom nyrekryteringen, som gör att nya gängkriminella dyker upp i precis samma takt som polisen lyckas ta gamla kriminella av banan.
- **Narkotikadödligheten är skyhögt** i Sverige. Staten lägger mycket större resurser på att straffa brukare med problem än att hjälpa dem. Sverige är det EU-land som straffar flest brukare i förhållande till befolkningen. Samtidigt är vi det EU-land som har den allra högsta narkotikadödligheten. Ingen har någonsin dött av cannabis, men de tunga drogerna (främst opioider) skördar drygt 500 liv varje år. Vi har mer än 4 gånger så hög narkotikadödlighet som EU-snittet, och runt 10 gånger så hög som Portugal, som avkriminaliserade alla brukare för 20 år sedan.
- **Sjuka förvägras medicin** som kan hjälpa dem. [Medicinsk cannabis är visserligen lagligt i Sverige](#), och bara de senaste åren har nya

cannabisbaserade läkemedel blivit tillgängliga. Men medicinsk cannabis är fortfarande omgivet av dogmer och okunskap och byråkratiska regler som försvårar för patienterna att få det utskrivet, trots att det kan ge svårt sjuka människor ovärderlig hjälp.

- **Hyggligt folk får sitt liv förstört** av prick i kriminalregistret och indraget körkort om de blir påkomna med en joint. De här trakasserierna drabbar i första hand människor som redan har det svårt. Är man IT-proffs eller [statsminister](#) får man behålla jobbet även om man rökt lite cannabis. Men för ungdomar som söker sitt första instegsjobb kan en prick i registret leda till att man alltid sällas bort och aldrig ens får komma på en intervju, och får det mycket svårare att ta sig in på arbetsmarknaden. Polisen har till och med givit sig på människor med allvarliga kroniska sjukdomar som odlat cannabis för medicinska ändamål för att kunna få ett drägligt liv. Det är skamligt.
- **Rättsväsendet slösar resurser** på att sätta fast människor för bagatellbrottet att ha rökt cannabis. Samtidigt avskriver de rån och misshandelsfall med känd gärningsman på löpande band, och hänvisar till resursbrist. Stölder och bostadsinbrott utreds i princip inte alls. Men om någon blir påkommen med en joint i fickan finns det ingen brist på resurser hos vare sig polisen eller åklagarna. Det här är vansinniga prioriteringar när den grova brottsligheten breder ut sig allt mer i landet.

Det här är resultatet av experimentet med att försöka skapa det narkotikafria samhället med hjälp av poliser och straff.

Hade det funnits en etisk prövning av statens experiment med medborgarnas liv och hälsa, då skulle det dödliga kriminaliseringsexperimentet ha avbrutits för flera

decennier sedan. Men någon etisk prövning av politiska beslut finns inte. Därför behöver vi politiker som är beredda att utvärdera kriminaliseringen och välja en annan väg.

2. Avkriminalisering och legalisering – vad är vad och varför?

I narkotikadebatten betyder orden "avkriminalisering" och "legalisering" olika saker. Vill man förstå vad de som vill se en förändrad narkotikapolitik menar måste man hålla isär de två begreppen.

Avkriminalisering innebär att samhället slutar straffa brukare av narkotika. Försäljning och smuggling fortsätter vara olagligt när man avkriminaliserar, men man tar bort straffen för att ha narkotika i blodet, och för innehav och odling av rimliga mängder för eget bruk. Människor som har ett problematiskt bruk erbjuds vård och hjälp istället för straff.

Det främsta argumentet för avkriminalisering är att rädda liv och minska skadorna som narkotikan förorsakar. Idag har Sverige den allra högsta narkotikadödligheten i EU. Exakt hur många som dör av överdoser varierar förstås lite grand från år till år, men det rör sig om ungefär 800 människor om året, varav runt 500-600 av kriminaliserade droger. Den svenska narkotikadödligheten är fyra gånger högre än EU-genomsnittet, och [runt tio gånger högre än narkotikadödligheten i Portugal](#), som har tillämpat avkriminalisering de senaste 20 åren.

Det är alldeles uppenbart att vår hittillsvarande politik inte fungerar, utan driver människor i döden när de hade kunnat

räddas. I det läget är det direkt omoraliskt att bara fortsätta på samma sätt, utan att ens göra en utvärdering av kriminaliseringens effekter. Vi måste ta av oss skyggglapparna och ta in den kunskap och de erfarenheter som finns i andra länder med en mindre dödlig politik.

För att avkriminaliseringen ska kunna hjälpa till att få ner dödligheten är det viktigt att man avkriminaliserar bruket av *alla* droger, även de allra tyngsta. Eller i synnerhet de allra tyngsta, faktiskt. Det är ju de som människor dör av. Ingen har någonsin dött av en överdos cannabis, så att bara avkriminalisera cannabis är inte till någon särskild hjälp när det gäller att rädda liv. Det är de tunga drogerna, speciellt opioider som heroin och fentanyl, som står för dödsfallen. Därför måste avkriminaliseringen gälla även de drogerna, så att människor som har fastnat farligt bruk vågar söka hjälp när de behöver det. Det var så Portugal gjorde, och det fungerade.

Det andra argumentet för avkriminalisering är att spara resurser hos polis och rättsväsende, så att de kan prioritera gängkriminalitet och andra allvarliga brott. [Polisen i Skåne har redan börjat arbeta på det sättet](#), och det är i och för sig bra. Men det är inte rimligt att kräva att polisen ska strunta i lagen för att få rättsväsendet att fungera. Det är lagen som måste förändras.

Legalisering är ett ytterligare steg utöver avkriminalisering, och innebär att det blir tillåtet med försäljning under reglerade och kontrollerade former, [till exempel på Systembolaget](#) eller apotek. När man pratar legalisering handlar det bara om de mindre farliga drogerna, speciellt cannabis.

Det främsta argumentet för att legalisera cannabis är att minska den kriminella sektorns inkomster. Enligt CAN är [den svenska cannabismarknaden värd mellan 1 och 3 miljarder om året](#) för de kriminella. Enligt [polisens senaste](#)

[uppskattning kan det röra sig om så mycket som 10 miljarder](#). Men oavsett vilket är det vansinnigt mycket pengar. Polisen beskriver narkotikahandeln som en "basinkomst" för gängen som skjuter och spränger.

Genom att legalisera cannabis och sälja det lagligt på Systembolaget kan vi försvaga gängen ordentligt. Det kommer självklart inte lösa alla problem, så vi behöver sätta in en rad andra åtgärder också för att komma tillrätta med gängkriminaliteten. Men att ta bort de lättförtjänta cannabismiljarderna från de kriminella är en viktig del av en rimlig kriminalpolitik, inte minst för att försvåra nyrekryteringen och göra det mindre lockande för unga killar att välja den kriminella banan.

Så för att sammanfatta:

Avkriminalisering av alla droger betyder att polisen slutar jaga vanliga brukare. Det kan hjälpa oss få ner narkotikadödligheten, och gör att polisen kan prioritera allvarigare brott.

Legalisering av cannabis betyder att det får säljas lagligt under reglerade former, till exempel på Systembolaget. Det gör att cannabismiljarderna försvinner från de kriminella gängen och gör det svårare att försörja sig som gangster.

Sverige behöver bägge.

3. Avkriminalisera narkotikabruk på rätt sätt

Att rädda liv och minska skadorna som narkotika förorsakar är det främsta skälet för att avkriminalisera brukarna. Experimentet med att skapa det narkotikafria samhället

med straff och poliser har misslyckats. Jämfört med Portugal, som avkriminaliserade för 20 år sedan, kostar den svenska narkotikapolitiken runt 500 liv helt i onödan varje år. [Det är direkt omoraliskt.](#)

Avkriminalisering handlar bara om att sluta jaga brukarna. Försäljning och import (alltså langning och smuggling) fortsätter vara lika olagligt som tidigare när man avkriminaliserar. Vill man ändra på det, och tillåta försäljning av till exempel cannabis under reglerade former, pratar man legalisering. Det är ett ytterligare steg förutom avkriminaliseringen, men det är ett separat ämne. Här pratar vi bara om avkriminalisering, där huvudmålet är att rädda liv och minska skadeverkningar.

Men det finns också andra fördelar med att avkriminalisera. Polis och rättsväsende lägger idag stora resurser på att sätta dit och straffa vanliga brukare. De resurserna skulle göra mycket mer nytta mot gängkriminalitet och vardagsbrottslighet som drabbar vanliga människor. En avkriminalisering leder också till att skötsamma ungdomar som inte är kriminella kan börja se polisen som en vän som hjälper till att skapa trygghet, [inte som en fiende som när som helst kan utsätta vem som helst för förnedrande pissprover och kroppsvisitationer](#). Det skulle underlätta polisens arbete.

En avkriminalisering gör det också lättare för människor som behöver tillgång till medicinsk cannabis genom att ta bort stigmat runt att bruka cannabis. [Medicinsk cannabis är visserligen redan lagligt i Sverige](#), och det går att få det utskrivet på recept. Men trots att cannabis är en mycket mildare drog med betydligt mindre farliga biverkningar än opioiderna som sjukvården skriver ut på löpande band, ägnar sig myndigheter och enskilda tjänstemän åt att motverka både förskrivning och forskning. Det kan de göra med hänvisning till kriminaliseringen, trots att de skadar patienterna med sitt agerande.

Men om en avkriminalisering ska få bästa effekt ska den göras på rätt sätt. Dessbättre finns det internationella erfarenheter från flera olika västländer som visar vad som fungerar och ger goda resultat. Portugal är det kanske tydligaste och mest kända exemplet. Men många andra länder har också liknande positiva erfarenheter av att sluta behandla brukare med problem som brottslingar, och istället satsa på att hjälpa dem komma tillbaka till ett bättre liv. Vi behöver inte uppfinna hjulet på nytt, utan kan stödja oss på internationella erfarenheter och forskning.

De viktigaste punkterna för en lyckad avkriminalisering är:

- **Avkriminalisera alla droger**, även de allra tyngsta och farligaste. Eller i synnerhet de allra tyngsta och farligaste, faktiskt. Ingen har någonsin dött av en överdos cannabis, så vad man än gör med lagstiftningen runt cannabis påverkar det inte hur många som dör av överdoser. Det är framför allt opioider som heroin, fentanyl och receptbelagda smärtstillande läkemedel som står för de höga dödstalen i Sverige. Kriminaliseringen gör att människor som själva insett att de har problem med sitt beroende drar sig för att söka hjälp. Avkriminaliseras bruket vågar fler söka hjälp i tid.
- **Bygg ut beroendevården** så att de som söker hjälp verkligen får det också. Skademinimerande åtgärder som sprutbytesprogram och utdelning av överdosmotgiftet Naloxon ska finnas brett tillgängliga i alla regioner. Genomför de förändringar som [Samsjuklighetsutredningen](#) föreslår, så att människor som både har problematiskt bruk och psykisk ohälsa slipper bollas runt mellan olika instanser och i slutändan ofta förvägras hjälp. Och utred andra skademinimerande åtgärder som fungerat i andra länder.

Det viktigaste skälet till att avkriminalisera är som sagt att brukare ska våga söka hjälp. Då måste det också finnas

hjälp att få för att det ska bli meningsfullt. Men gör det det går det ganska snabbt att få ner dödstalen radikalt. Det vet vi från internationella erfarenheter.

- **Tillåt innehav** av rimliga mängder för personligt bruk. Om man bara tar bort straffen för att ha narkotika i blodet, men fortsätter att straffa människor för vad de har i fickan eller hemma, blir avkriminaliseringen i praktiken ganska meningslös. Då kan polisen fortsätta jaga brukare på nästan samma sätt som idag. Enda skillnaden blir att standardmetoden för att få en fällande dom blir en husrannsakan istället för ett pissprov. Det är inte ens säkert att det skulle upplevas som mindre kränkande av dem som drabbas.

Vad som ska räknas som "rimliga mängder för personligt bruk" får vi diskutera, men vi har redan sådana gränser för att avgöra vad som räknas som ringa narkotikabrott och inte narkotikabrott av normalgraden. En bra startpunkt är att helt enkelt ta bort straffen på det som idag klassas som ringa narkotikabrott.

- **Tillåt odling** av cannabis, återigen av rimliga mängder för personligt bruk. Det skulle betyda otroligt mycket för människor som använder cannabis för medicinska ändamål, och som behöver en viss strain (sort) av cannabis för att få bästa effekt mot sin sjukdom. Vi vill inte se några fler kvällstidningsrubriker om "[knarkfabrik](#)", när det handlar om en människa med en allvarlig kronisk sjukdom som har hittat en medicin som hjälper mot besvären. Att tillåta odling för personligt bruk [tar också bort en viss del av pengarna som gången idag tjänar på cannabisförsäljning](#), och ger ett lagligt alternativ för dem som röker cannabis, vare sig det är av medicinska skäl eller för nöjesbruk.

- **Rensa straffregistret** från domar som bara handlar om bruk eller innehav för personligt bruk. I synnerhet för unga

människor som vill ta sig in på arbetsmarknaden är en prick i registret ett stort problem. Det är en rent skadlig effekt av dagens kriminalisering, både för individerna som drabbas och för samhället i stort. Ingen ska behöva bli klassad som brottsling bara för att hen har rökt en joint. Om det är okay att [Magdalena Andersson har gjort det](#) ska inte ungdomar i förorten pressas ut i utanförskap för att de gjort samma sak.

Det här är huvudpunkterna för en avkriminalisering. Rätt genomfört är det en politik som räddar liv och minskar skadeverkningarna, samtidigt som det spar resurser åt polis och rättsväsende som kan användas mot brottslighet med offer.

En ytterligare fördel är att en avkriminalisering kan genomföras snabbt. Regeringen skulle kunna ta ett första steg redan imorgon genom att ge polisen direktiv att prioritera ner jakten på brukare och fokusera på viktigare brott. Riksdagen skulle snabbt kunna klubba igenom en lagändring om att ta bort straffen för ringa narkotikabrott och samtidigt klassa om odling för personligt bruk som ringa. Och att bygga ut beroendevård och se till att genomföra skademinimerande åtgärder skulle inte heller behöva ta alltför lång tid, om bara den politiska viljan fanns i riksdag och regioner.

Det som man däremot inte uppnår med enbart en avkriminalisering är att knäcka gängens ekonomi, och ta ifrån dem den basinkomst som framför allt försäljningen av cannabis utgör. Vill man på allvar göra någonting åt den skenande gängbrottsligheten är legalisering och reglering av cannabisförsäljningen den politik man behöver titta på. Men det är ett separat ämne, som sagt.

Avkriminalisering räddar liv och spar polisresurser, och kan genomföras snabbt. Det är första steget mot en mer human och verklighetsbaserad narkotikapolitik. Låt oss börja där.

4. Legalisera cannabis på rätt sätt

Att ta pengarna från gängen är det främst skälet till att legalisera cannabis. Men för att reformen ska få så bra effekt som möjligt är det viktigt att vi genomför den så rätt som möjligt. Dessbättre finns det numera omfattande internationella erfarenheter, både av vad som gått bra och vad som gått mindre bra. Det kan vi lära av, så att den svenska legaliseringen verkligen uppnår syftet att minska gängens makt så snabbt och effektivt som möjligt. Utan att vi för den skull skapar nya onödiga problem.

Polisen beskriver narkotikaförsäljning som "en basinkomst" för gängen. Cannabis är den mest populära illegala drogen, och står för en stor del av den kriminella sektorns inkomster. Enligt polisens senaste uppskattningar kan det röra sig om så mycket som [10 miljarder om året som de kriminella drar in på cannabis](#). Kan vi få en del av de miljarderna att hamna i statskassan istället är det ett välkommet bidrag. Men det viktigaste är att pengarna inte fortsätter gå till gängen.

Lagstiftningen runt alkohol är en bra utgångspunkt. Alkohol är en farlig drog (betydligt farligare än cannabis), så försäljningen är reglerad. Men regleringen är inte så strikt att en stor del av dem som dricker väljer att vända sig till illegala leverantörer. Det förekommer [illegal alkoholförsäljning, men den står bara för ett några procent av den totala marknaden](#). Smuggelsprit ger vissa intäkter till den kriminella sektorn (om det nu är till förortsgängen eller till andra aktörer), men på det hela taget är det en marginell företeelse.

Kan vi få ner den olagliga delen av cannabismarknaden till nivåer som liknar den olagliga delen av alkoholmarknaden,

då har vi genomfört en åtgärd som slår hårdare mot den organiserade brottsligheten än summan av allt vi försökt med hittills och allt annat som har föreslagits i debatten. Då tar vi ett jättekiv framåt för att vända utvecklingen i förorterna.

De viktigaste punkterna för en effektiv och lyckad legalisering är:

- **Billigare än olagligt**, så att dagens cannabiskonsumenter inte har någon anledning att fortsätta handla från sin gamla olagliga leverantör. När Kanada legaliserade för tre år sedan gjorde de (bland annat) misstaget att sätta det lagliga priset högre än vad som gällde på den olagliga marknaden. Det gjorde att många som hade en bra kontakt med sin langare fortsatte att handla av honom. Det har blivit bättre med tiden i Kanada och den kriminella sektorns intäkter har stadigt minskat. Efter tre år var [de kriminellas intäkter nere på hälften av vad de var](#) innan legaliseringen.

Men sätter man det lagliga priset rätt kan det gå betydligt fortare än så. Med tanke på de problem vi nu har i Sverige, med dagliga skjutningar och gäng som tar över mer och mer av kontrollen i sina förorter, behöver vi göra allt vi kan för att få ner den kriminella marknadsandelen så fort som möjligt. Då är priset en viktig faktor.

Idag är [120 kronor per gram ett ungefärligt riktpreis](#) på den illegala marknaden, både på grönt (marijuana) och brunt (hasch). Det lagliga behöver vara billigare på ett tydligt sätt. Kanske är **80 kronor grammet (33% billigare)** en rimlig startpunkt.

Men vi måste följa utvecklingen noga när vi väl har legaliserat. Priset för cannabis hos bonden i Marocko eller den illegala odlaren i Sverige är bara några kronor per gram, så det är väldigt goda vinstmarginaler i hela den

illegala logistikkedjan. Visar det sig att de kriminella kan sänka priset och lyckas behålla en stor marknadsandel, då får vi sänka det lagliga priset ytterligare. Målet är att konkurrera ut gängen från marknaden, bokstavligen till varje pris. Skatteintäkter är alltid välkomna, men huvudsyftet med legaliseringen är att minska den organiserade brottsligheten.

- **Alla sorter** ska vara tillåtna, även sådana med hög THC-halt. Det är visserligen sant att cannabis med mycket THC och väldigt lite CBD ökar risken för att det slår snett och man får en dålig upplevelse, i synnerhet om man inte är så van att röka på. Men det finns brukare som efterfrågar THC-stark cannabis. Det är ofta personer som röker ganska mycket, och därmed spenderar ganska mycket. Låter vi de starka sorterna vara olagliga stannar de pengarna hos de kriminella. Då blir reformen mindre effektiv än den kunde ha varit.

Man ska hela tiden ha i minnet att ingenting försvinner för att det är olagligt. Lagboken är inget magiskt trollspö. Det som händer är istället att de kriminella får behålla sitt monopol på just det marknadssegmentet. Om det är ett stort marknadssegment, till exempel för att det innehåller många storrökare, blir det mycket pengar som blir kvar hos gängen. Det är precis det vi vill undvika.

De risker som finns med THC-stark cannabis hanteras bäst med information och folkupplysning. Så gör vi ju med alkohol. Myndigheterna tycker egentligen att det är bättre om folk håller sig till svagare drycker som öl och vin. Men den som ändå vill ha starksprit kan köpa den lagligt och behöver inte göda den kriminella sektorn.

- **20 års åldersgräns**, precis som för alkohol. Precis alla, även de mest ivriga legaliseringsförespråkare, är överens om att det ska finnas en åldersgräns. Exakt var åldersgränsen ska dras kan man ha lite olika uppfattning

om. I de länder och amerikanska delstater som har legaliserat [varierar det mellan 18 och 21 år](#), precis som gränsen för när man får köpa alkohol varierar inom samma spann.

I Sverige är vi sedan länge vana vid att man måste vara 20 för att få handla på Systembolaget. Det känns naturligt att använda samma gräns för cannabis.

Vad vi absolut *inte* ska göra är att sätta gränsen ännu högre, som 25 år eller något annat som har föreslagits i debatten. Gjorde vi det skulle de kriminella få behålla hela marknadssegmentet 20-25 år. Det är ett stort marknadssegment, för det är många i den åldern som använder cannabis redan idag. Återigen är det viktigt att komma ihåg att *ingenting försvinner för att det blir förbjudet, det bara flyttar till den kriminella sektorn*.

- **Ingen ransonering** av hur mycket man får köpa, så länge det är för eget bruk. Inför man en gräns blir den endera så hög att den är meningslös, eller så låg att storrökare tvingas vända sig till den olagliga marknaden trots allt. Då får gängen behålla storrökarna som kunder – alltså det allra mest lönsamma marknadssegmentet. Det motverkar hela syftet med legaliseringen.

- **Många försäljningsställen** över hela landet, så att alla som vill handla lagligt också kan göra det i praktiken. Att ha för få försäljningsställen var ett annat av de misstag som Kanada gjorde till en början. Det gjorde att den lagliga cannabisen inte kunde konkurrera ut den olagliga så snabbt som man skulle ha önskat.

När Sverige legaliserar kommer det nästan säkert bli så att vi låter Systembolaget stå för försäljningen. Då löser sig den här frågan automatiskt, eftersom Systembolaget redan har butiker över hela landet och ett färdigt nätverk av utlämningsställen i glesbygden. Många är i och för sig

kritiska till Systembolagets monopol på att sälja alkohol, och man kan diskutera om vi ska ha det så för all framtid. Men när det gäller att få en legalisering av cannabis att snabbt slå igenom och knäcka gängens ekonomi, är [Systembolaget en värdefull resurs som Sverige har](#).

- **Måttfull reklam**, förslagsvis enligt samma regler som gäller för alkohol idag. När Kalifornien gjorde cannabis lagligt hade de väldigt milda restriktioner på hur man fick göra reklam. Det ledde till att delstaten översvämmades av förförisk reklam på ett sätt som många fann stötande. Att tillåta det känns onödigt, och skulle ge motståndarna ett argument att fördröja legaliseringen.

Men samtidigt finns det behov av att cannabisleverantörer kan berätta om sina produkter på ett sakligt sätt. Det är stor skillnad på effekten hos olika strains (sorter), så det skulle skada konsumenterna om det blir ett totalt reklam- och informationsförbud. Reglerna för alkoholreklam är en kompromiss som gör det möjligt för till exempel vinleverantörer att sakligt informera om sina olika viner, men bara tillåter det på ett måttfullt sätt i kanaler som riktar sig till människor som redan är brukare. Det känns som en rimlig ordning även för cannabis.

- **Tydliga varudeklarationer** ska vara ett krav, kombinerat med produktkontroll för att säkerställa att deklARATIONERNA verkligen stämmer. THC- och CBD-halt ska anges tydligt. Det är inte konstigare än att alkoholhalten finns utskrivet på alla former av alkohol som säljs, och är viktigt för konsumenternas skull.

- **Rimligt enkelt för leverantörer** att få tillstånd att etablera sig på den legala marknaden. Kalifornien gjorde misstaget att göra licenserna väldigt dyra (typ miljontals kronor) och införa väldigt mycket fördyrande byråkrati. Det gjorde att [många mindre lokala odlare tvingades fortsätta agera inom den illegala sektorn](#), eftersom det helt enkelt

inte blev lönsamt att bli laglig.

En viss byråkrati och reglering av leverantörerna behövs, om inte annat för att säkerställa kvalitet och att varudeklarationerna är korrekta. Men den ska inte vara så omfattande att bara Big Pharma eller Big Tobacco har råd att bli aktörer på den lagliga marknaden. Med lite sunt förnuft kan vi hitta en lagom nivå.

- **Tillåt hemodling** av ett rimligt antal plantor för eget bruk. Hemodling bör helst vara med redan på nivån avkriminalisering, som lär bli verklighet innan legaliseringen. Men om det av någon anledning inte kom med där ska det absolut vara en del av legaliseringen.

Om vi legaliserar cannabis på det här sättet har vi goda chanser att ganska snabbt leverera ett dråpslag mot gängens basinkomst. Det kommer inte lösa alla problem med gängbrottsligheten, för det gör ingen enskild åtgärd. Men drar vi bort cannabismiljarderna från den kriminella ekonomin blir det en riktig game changer. Då kan polisen få en sportslig chans att ta itu med den gängbrottslighet som blir kvar.

5. Avkriminalisera hemodling av cannabis som ett första steg

Om vi ska lyckas bryta nyrekryteringen till gängen måste vi slå mot deras inkomster. En åtgärd som vi kan genomföra mycket snabbt är att avkriminalisera hemodling av cannabis för eget bruk.

Det är antagligen inte riktigt lika effektivt som en legalisering, där man också tillåter försäljning under reglerade former. Men det skulle vara ett rejält första steg i

rätt riktning. Och det kan börja ta pengar från gängen redan ett par månader efter att lagändringen är klubbad.

Det allra bästa för att slå undan benen för gängen skulle vara att legalisera både användning och reglerad försäljning av cannabis. När man säger "legalisering" i narkotikadebatten är det det man menar.

Fanns det ett brett utbud av bra cannabis till rimliga priser att köpa på Systembolaget eller andra kontrollerade försäljningsställen, då skulle ingen ha någon anledning att köpa av kriminella. Då skulle den kriminella sektorn tappa nästan hela [den marknad som idag ger dem \(uppskattningsvis\) 10 miljarder om året.](#)

Men även en avkriminalisering kan slå mot gängen om den görs rätt. Det viktiga för att uppnå det målet är att det inte bara blir tillåtet att använda cannabis och inneha rimliga mängder för eget bruk, utan att man också tillåter odling för eget bruk. Då kan de som vill använda cannabis göra det utan att en krona går till de kriminella, genom att brukarna odlar själva. Avkriminalisering innebär att all försäljning fortsätter vara lika förbjuden som idag. Men att odla ett begränsat antal plantor för eget bruk blir tillåtet.

Gängen får i så fall behålla de kunder som av olika anledningar inte kan eller vill odla själva. Det slipper man om man går hela vägen och legaliserar, som till exempel Kanada har gjort och Tyskland är på väg att göra. Men många cannabisbrukare skulle alldeles säkert föredra att ha några blomkrukor om det blev lagligt, istället för att behöva handla av kriminella.

Det är inte alls svårt att odla cannabis för husbehov. Vill man ha absolut toppkvalitet med så höga halter av cannabinoider som möjligt, då kräver det en hel del specialkunskaper och praktisk övning. Men det är ju egentligen inte särskilt viktigt när man odlar för eget bruk.

Och att få fram blommor av tillräckligt bra kvalitet för
husbehov, det klarar vem som helst.

Det är inte utan orsak som cannabis kallas för *weed* –
ogräs – på amerikanska. Det växer så det knakar. Det är
bara att ta några frön, låta dem gro och sedan peta ner
dem i jorden i en blomkruka. Får de bara tillräckligt med
ljus växer de till stora frodiga plantor på några månader.
Och sedan är det bara att skörda.

Att få tillgång till frön är inget problem alls. Redan idag är
det (lustigt nog) helt lagligt att både köpa, sälja och inneha
cannabisfrön. Det finns gott om helt lagliga sajter på
internet som säljer cannabisfrön av olika sorter. Det är först
när man stoppar fröna i jorden som man idag bryter mot
lagen. Men ändrar vi ett par meningar i lagboken blir det
också lagligt, och då finns det inga hinder alls.

Vi kan inte veta i förväg exakt hur stor del av den kriminella
marknaden som skulle försvinna, men vi kan vara
övertygade om att det blir en hel del. [Speciellt
storkonsumenter lär nog tycka det är värt besväret](#), och till
och med tycka att det är en rolig hobby. Och det är ju
storkonsumenterna som är gängens viktigaste kunder idag.

Genomför vi en avkriminalisering av personligt bruk
inklusive odling, då har vi tagit ett stort steg för att försvaga
gängen. Förutom att gängen förlorar pengar kommer
avkriminaliseringen frilägga ganska stora resurser hos för
polis och rättsväsende, som istället kan läggas på att
bekämpa våldet och den grova brottsligheten. Ungdomar i
förorterna behöver inte längre se [polisen som en fiende
som när som helst kan tvinga dem till förnedrande
pissprover](#), utan förhoppningsvis som en vän som skapar
trygghet i deras bostadsområden.

Och det allra bästa med en avkriminalisering på det här
sättet är att den kan genomföras mycket snabbt i det

ögonblick den politiska viljan finns. Det är bara att ändra ett par meningar i lagboken, och så är reformen klar. Det behövs inga nya myndigheter eller kontrollanter eller andra resurser från statens sida. Ett par månader efter lagändringen kommer de första lagliga husbehovsodlingarna börja förse sina ägare med den cannabis de behöver för eget bruk, och de kommer aldrig någonsin mer behöva ge en enda krona till kriminella gäng som skjuter och spränger.

Alla de politiska partierna säger att de vill knäcka gängen och bryta nyrekryteringen, men hittills har utvecklingen gått i rakt motsatt riktning. Så kan vi faktiskt inte fortsätta. Avkriminalisera hemodling av cannabis nu, så tar vi åtminstone bort några av miljarderna som finansierar gängvåldet. Det kommer inte att lösa alla problem, men det kommer vara en konkret början. Efter det kan vi diskutera hur vi går vidare.

Vad har vi att förlora på att försöka?

6. Avkriminalisering av narkotikabruk räddar liv i Portugal

I Sverige dör varje år 500-600 människor av överdoser av olaglig narkotika. Det är 1-2 tragedier per dag, varje dag, året om.

Det allra mest tragiska är att de flesta av de här dödsfallen hade kunnat förhindras. Det ser vi svart på vitt när vi tittar på [statistiken över narkotikadödlighet i EU-länderna](#). Siffrorna varierar lite år från år, men Sverige är varje år det EU-land som har endera högst eller näst högst dödlighet.

Per miljon invånare är det ungefär fyra gånger så många som dör av överdoser i Sverige jämfört med snittet i EU.

Fyra gånger så många döda. Annorlunda uttryckt betyder det att av de 500-600 människor som dog av olaglig narkotika förra året, skulle mellan 350 och 450 ha levt idag om vår politik hade varit mer normal med EU-mått. Så har det varit under många år, men det har politikerna struntat i. Det har varit viktigare att "inte skicka fel signaler" än att rädda liv.

Naturligtvis var det inte meningen att Sverige skulle bli sämst på att rädda livet på människor med problem. Målet för den restriktiva narkotikapolitiken var att skapa det narkotikafria samhället. Finns det ingen narkotika kan ingen dö av narkotika, var tanken. Men efter att ha försökt i åtminstone 40 år vet vi att det inte blev så. Tvärtom har bruket av alla sorters narkotika, från cannabis till tunga droger, ökat stadigt under den tid kriminaliseringen skulle få bort narkotikan ur samhället. Och dödstalen har ökat likaså.

Att vi inte har lyckats uppnå det narkotikafria samhället beror inte på att vi inte har försökt. Tvärtom. [Sverige är det EU-land som varje år straffar flest brukare i förhållande till befolkningen](#). Om strategin hade fungerat borde vi vara ett av de länder som ligger bäst till i statistiken över narkotikadödlighet. Istället är vi sämst. Vi är så långt från en narkotikapolitik som räddar liv som man kan vara.

När man påpekar vår skyhöga narkotikadödlighet för nykterhetslobbyisterna som är motståndare till avkriminalisering, byter de alltid ämne från dödligheten till hur högt eller lågt det totala bruket är.

– Kriminaliseringen har lett till att Sverige har lågt bruk, säger de.

Det är för det första en sanning med modifikation. Det är färre i Sverige som erkänner att de rökt cannabis än det är i jämförbara länder, så kanske stämmer det att vi har ett lågt bruk av just cannabis. Men när det gäller bruket av tyngre droger ligger Sverige mer i mitten av EU-statistiken, trots vår strikta kriminalisering av brukarna.

Men låt säga att bruket i Sverige faktiskt är lägre än i andra länder tack vare kriminaliseringen. Vad är det i så fall för bra med det, om politiken som ger lågt bruk samtidigt ger högst dödstal? I så fall bevisar det ju bara att det var feltänkt att fokusera på det totala bruket om man vill minska skadeverkningarna av narkotika.

Extra tydligt hur cynisk och inhuman Sveriges narkotikapolitik är ser man om man jämför med Portugal. Portugal lade om sin narkotikapolitik 2001 och avkriminaliserade brukarna, samtidigt som man satsade på att erbjuda hjälp och vård till brukare med problem. Det fungerade. Portugal är ett av de EU-länder som har lägst narkotikadödlighet. [SVT skrev med anledning av 20-årsjubileet:](#)

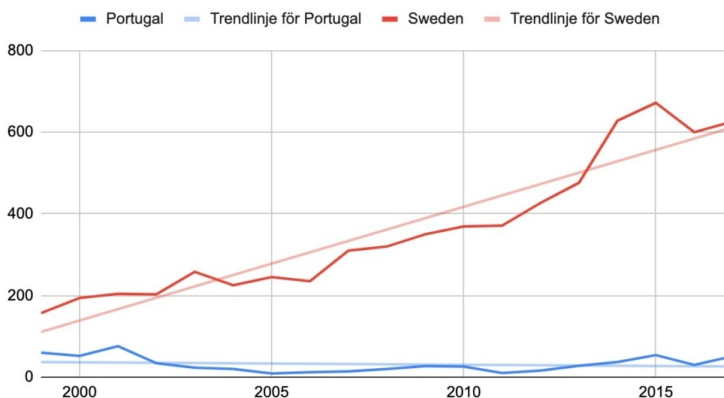
På 90-talet hade Portugal enorma problem med överdoser och HIV och var tvungna att göra något drastiskt. 2001 avkriminaliserades eget bruk av alla droger. Det är fortfarande olagligt, men den som blir tagen med upp till tio doser erbjuds i första hand vård.

Reformen beskrivs ofta som en succé. Dödligheten dök, polisresurser frigjordes – och den befarade ökningen i droganvändning uteblev.

Tittar man på statistiken över hur många som dör av överdoser ser man skillnaden mellan Sverige och Portugal

tydligt. Portugal har 10 miljoner invånare precis som Sverige, så vi kan jämföra rakt av hur många som dör av narkotika i respektive land. Twittersignaturen [Skum Tomte](#) har gjort ett diagram baserat på siffrorna från [EMCDDA](#), EU:s byrå för narkotikastatistik:

Drug Induced Mortality EMCDDA

Inte nog med att det är betydligt fler som dör varje år i Sverige, vi har dessutom en dödlighetskurva med en mycket tydligt uppåtgående trend. Men nykterhetslobbyisterna vill inte att vi ska lära något av Portugal. Istället har de hittat en försåtlig formulering för att kunna avfärda exemplet Portugal utan att behöva säga någon direkt lögn.

[I en debattartikel hos DN](#) skriver lobbyisterna **Peter Moilanen**, chef för Narkotikapolitiskt Center, och **Pia Steensland**, ordförande för Sveriges Landsråd för Alkohol- och Narkotikafrågor:

Exemplet Portugal nämns ofta i debatten. Efter deras avkriminalisering 2001 sjönk de narkotikarelaterade dödsfallen kraftigt de första åren, men efter 2008 har kurvan vänt uppåt

igen, och i dag är det fler som dör av narkotika i Portugal än före avkriminaliseringen.

Notera hur listigt och elegant de får det att låta som att avkriminaliseringen inte fungerade, utan att de behöver säga någon direkt lögn. Det är korrekt att Portugals dödstal [tyvärr har gått upp de senaste åren](#), och att det 2019 var fler som dog än det var 2000.

Men titta på diagrammet med jämförelsen mellan Sverige och Portugal en gång till. Sverige har hela tiden haft en hög och stigande dödlighet, medan Portugal har haft och fortsätter ha en låg dödlighet. Även om dödligheten tyvärr har gått upp i Portugal, ligger de fortfarande långt under den svenska narkotikadödligheten. Om nykterhetslobbyisterna var det minsta intresserade av att rädda liv skulle de självklart hålla med om att vi borde lära av Portugals avkriminalisering av brukarna.

Men för nykterhetslobbyn är det viktiga att "sända en signal". Nolltoleransen mot narkotika är en helig dogm. Hur många ska vi låta dö av narkotikapolitiken i år? "Ungefär lika många som hittills" är deras svar i praktiken, eftersom de vill fortsätta med samma politik.

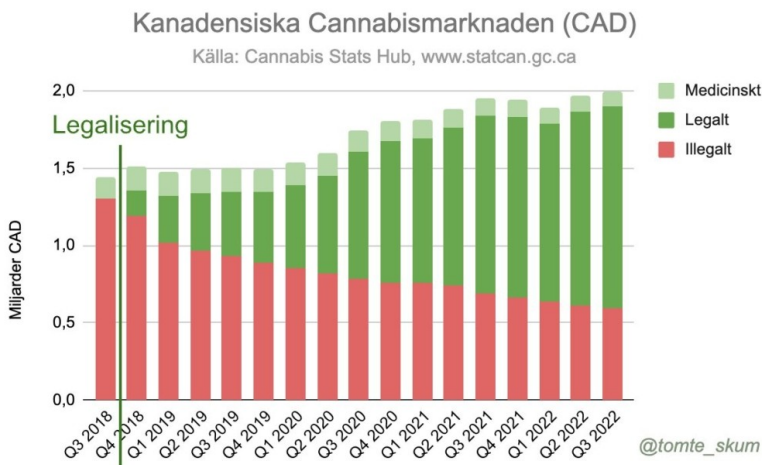
Att vi låter några hundra människor dö i onödan varje år är ett pris som nykterhetslobbyn är beredd att betala. Det är verkligen osmakligt.

7. Kanadas legalisering av cannabis har halverat de kriminellas intäkter

Sedan Kanada legaliserade 2018 har de kriminellas

intäkter från cannabis halverats. Det är en fantastisk framgång i kampen mot den organiserade brottsligheten. Men nykterhetslobbyisterna fortsätter kämpa för att de svenska gängen ska få behålla alla sina cannabispengar, och gör vad de kan för att prata bort den kanadensiska framgången och blanda bort korten.

Men låt oss först titta på datat som visar vad som hänt med cannabismarknaden i Kanada efter legaliseringen:

De röda staplarna är olaglig cannabis från kriminella säljare. De två gröna är laglig cannabis, uppdelat på medicinskt (som var laglig redan innan 2018) och cannabis för vuxenbruk (som blev lagligt 2018). [Siffrorna kommer från Statistics Canada](#), alltså Kanadas motsvarighet till Statistiska Centralbyrån, och [diagrammet är gjort av twittersignaturen Skum Tomte](#).

Som framgår av diagrammet har den totala konsumtionen gått upp med runt 30%, men det är laglig cannabis som står för hela uppgången. Ingenting av den ökade totala marknaden har hamnat hos de kriminella. Den olagliga

cannabismarknaden har istället krympt för varje kvartal som gått, och ligger nu under hälften av vad den var innan legaliseringen.

En halvering av gängens inkomster är väldigt goda nyheter. När gjorde Sverige någonsin något som halverade den illegala marknaden för en drog?

Men nykterhetslobbyn vill inte erkänna att legalisering fungerar för att minska den kriminella marknaden. Ett exempel är klippet där [nykterhetslobbyisten Staffan Hübinette debatterar legalisering i TV4](#). Först redogör han korrekt för siffrorna från Kanada, och konstaterar att ungefär två tredjedelar av cannabismarknaden nu är laglig. Han är alltså väl bekant med diagrammet ovan som visar att de kriminellas intäkter har halverats i Kanada.

Men att legaliseringen har slagit hårt mot de kriminellas intäkter vill han inte erkänna. Istället säger han (7:00 in i klippet):

En legalisering i Sverige skulle innebära att vi har kvar den illegala cannabismarknaden och ovanpå det skulle vi lägga en legal marknad, alltså att vi skulle få en större marknad. Så det skulle inte förändra den illegala marknaden nämnvärt.

Vaddå "inte förändra den illegala marknaden nämnvärt"? Den har ju halverats! Här vill jag påstå att Staffan Hübinette kommer med en direkt lögn, eftersom han uppenbarligen vet bättre, men ändå påstår att en halvering av den illegala marknaden inte är en nämnvärd förändring.

Tyvärre har nykterhetslobbyn haft en viss framgång i att sprida bilden av att Kanadas legalisering skulle vara misslyckad, eftersom inte hela den illegala marknaden

försvann omedelbart, och att det skulle varit det som var utlovat.

Ett exempel är Expressens ledarskribent **Anna Dahlberg**, som skriver en i och för sig ganska nyanserad ledarkrönika under rubriken [Nej, Sverige ska inte legalisera cannabis](#):

Fyra år efter legaliseringen har de licensierade försäljarna tagit över drygt två tredjedelar av marknaden. Men eftersom den totala marknaden samtidigt har vuxit har de kriminella kunnat behålla ungefär hälften av sina forna intäkter.

Det visar hur svårt det är att utrota den svarta cannabismarknaden. När man lyssnar på legaliseringsaktivister i den svenska debatten låter det ibland som att det bara skulle vara att knäppa med fingrarna. Vips, så skulle de gängkriminella berövas sina inkomster efter en legalisering.

Det första stycket där hon redogör för siffrorna är helt korrekt. Men sedan får hon det ändå att framstå som ett misslyckande, eftersom det inte har utplånat hela den illegala marknaden vips, genom att knäppa med fingrarna.

Jag har aldrig hört några svenska legaliseringsaktivister påstå att en legalisering av cannabis skulle slå ut hela den kriminella marknaden omedelbart. Däremot brukar våra motståndare ofta påstå att vi säger det, för att ha en halmdocka som de kan argumentera mot. Tror man att det är det som vi legaliseringsaktivister säger är det ett tecken på att man bara har lyssnat på våra motståndare, och inte har satt sig in i debatten ordentligt.

Vi som är för legalisering säger att en del av cannabismiljarderna kommer försvinna från gängen.

Det kommer försvaga dem, och det är en bra sak. Det kommer självklart inte slå ut all organiserad brottslighet över en natt, men det blir ett stort steg i rätt riktning. Kanada visar att det fungerar i praktiken.

Sanningen är att Sveriges problem med gängen har växt under många år av felaktig politik på flera olika områden. Det är inget som går att lösa omedelbart med en enda reform. Även i bästa fall kommer det ta år att komma till rätta med problemen, och kräva en mängd olika insatser.

Men låter vi gängen behålla alla sina inkomster från narkotikamarknaden är det svårt att se hur vi ska kunna bryta nyrekryteringen, så att andra insatser kan få effekt.

Det är sant att en halvering av gängens inkomster från cannabis inte är lika bra som om vi hade kunnat trola bort alla pengarna med en fingerknäppning. Men när det nu inte finns någon sådan magisk fingerknäppning, är det då inte bättre att åtminstone få bort hälften av cannabismiljarderna som finansierar gängen?

Och om Sverige lär av Kanadas erfarenheter när vi legaliserar kan vi få ett ännu bättre resultat snabbare. Anna Dahlberg skriver:

Det som händer efter en legalisering är i stället att det uppstår två konkurrerande marknader. Om den statligt godkända försäljningen har ett för högt pris, en för låg halt av substansen THC eller är för svårtillgänglig kan den svarta marknaden flytta fram sina positioner.

Här har Dahlberg alldeles rätt. Det var precis de misstagen som Kanada gjorde i början när de legaliserade. Det bidrog åtminstone i början till att den kriminella marknaden inte minskade så snabbt som man hade hoppats. De här

erfarenheterna kan Sverige lära av när vi legaliserar, så behöver vi inte göra om samma misstag. Då är det större chans att den kriminella marknaden krymper snabbare.

Samma sak gäller erfarenheterna från Kalifornien, som Dahlberg också tar upp i sin krönika. I Kalifornien har man gjort misstagen att släppa reklamen helt fri, vilket har gjort att de översvämmas av cannabisreklam, och att göra det alldeles för dyrt och krångligt att bli laglig odlare, vilket har gjort att många fortsatt vara olagliga. Det är misstag som Sverige slipper göra om.

Om och när Sverige legaliserar cannabis ska vi göra det på ett genomtänkt sätt som drar lärdom av de erfarenheter som gjorts i andra länder. Det håller rimligen alla med om. Då kan resultatet blir riktigt bra.

--

Christian Engström
Politisk redaktör Cannabis i Fokus

[Krönikor hos Cannabis i Fokus](#)

Twitter: [@Engstrom_PP](#)

Facebook: <https://www.facebook.com/christian.engstrom1>

Blogg: <http://christianengstrom.wordpress.com/>

Texten får spridas fritt. Ingen copyright februari 2023.